

Πρόταγορας

Testimonia DK 80 A

A 1 = Diogenés Laertios, Vitae philosophorum IX, 50-56

(50) Πρόταγορας, syn Artemóniuv nebo, jak tvrdí Apollodóros a Deinón v 5. knize *Perských dějin*, Maiandriiuv, pocházel z Abdér, jak říká Hérakleidés Pontský ve spise *O zákonech*, podle něhož prý také napsal zákony obci Thúrie. Podle Eupolidových *Pochlebníků* však pocházel z Teu. Říká se tam:

„Je totiž uvnitř Πρόταγορας Téjský.“

On a Prodikos z Teu si na živobytí vydělávali řečmi. V dialogu *Πρόταγορας* (316a) Platón říká, že Prodikos měl hluboký hlas. Πρόταγορας byl žákem Démokritovým (říkalo se mu „Moudrost“, jak tvrdí Favórinος v *Rozmanitých vyprávěních*).

(50) Πρωταγόρας Ἀρτέμωνος ἢ, ὡς Ἀπολλόδωρος (FGrHist. 244 F 70; II, 1040) καὶ Δίνων ἐν Περσικῶν ε (fr. 6 FHG; II, 90 - cfr. A 2), Μαιανδρίου Ἀβδηρίτης, καθά φησιν Ἡκρακλείδης ὁ Ποντικός ἐν τοῖς Περὶ νόμων (fr. 21 Voss), ὃς καὶ Θουρίοις νόμους γράψαι φησὶν αὐτόν· ὡς δ' Εὐπολις ἐν Κόλαξιν (fr. 146; I, 297 K.), Τήιος· φησὶ γάρ·

ἔνδοθι μὲν ἐστὶ Πρωταγόρας ὁ Τήιος·

οὗτος καὶ Πρόδικος ὁ Κεῖος λόγους ἀναγινώσκοντες ἠρανίζοντο· καὶ Πλάτων ἐν τῷ Πρωταγόρῳ (316 A) φησὶ βαρύφωνον εἶναι τὸν Πρόδικον. διήκουσε δ' ὁ Πρωταγόρας Δημοκρίτου. (ἐκαλεῖτό τε Σοφία, ὡς φησὶ Φαβωρίνος ἐν Παντοδαπῇ ἱστορίᾳ (fr. 36; FHG III, 583).

(51) První prohlásil, že o každé věci jsou možné dvě navzájem protichůdné výpovědi (B 6a); dospíval k nim otázkami, byl první, který toto činil. Nějaký spis začal tímto způsobem:

„Člověk je mírou všech věcí, jsoucích, že jsou, nejsoucích, že nejsou.“ (B 1)

Říkal také, že duše není ničím ve srovnání se smysly /nebo: pro smysly není ničím/, jak říká i Platón v dialogu *Theaitétos* (152a), a že všechno je pravdivé. A jiný spis začal tímto způsobem:

„O bozích nemohu mít vědění, ani že jsou, ani že nejsou. Mnohé věci totiž brání tomu, to vědět, jak nezřejmost (bohů), tak krátkost lidského života.“ (B 4)

(51) καὶ πρῶτος ἔφη δύο λόγους εἶναι περὶ παντὸς πράγματος ἀντικειμένους ἀλλήλοις (B 6a)· οἷς καὶ υνηρώτα, πρῶτος τοῦτο πράξας. ἀλλὰ καὶ ἤρξατό που τοῦτον τὸν τρόπον· ᾽πάντων ... ἔστιν᾽ (B 1). ἔλεγέ τε μηδὲν εἶναι ψυχὴν παρὰ τὰς αἰσθήσεις, καθὰ καὶ Πλάτων φησὶν ἐν Θεαιτήτῳ (p. 152ff.), καὶ πάντα εἶναι ἀληθῆ. καὶ ἀλλαχοῦ δὲ τοῦτον ἤρξατο τὸν τρόπον· ᾽περὶ μὲν θεῶν οὐκ ἔχω εἰδέναι οὔθ᾽ ὥς εἰσὶν ... ἀνθρώπου᾽ (B 4).

(52) Pro tento začátek spisu ho Athéňané vypověděli a jeho knihy spálili na agoře, když je na výzvu hlasatele sebrali ode všech, kdo je měli.

Prótagorás si první dal zaplatit [za vyučování] mzdu 100 min; první rozlišil slovesné časy, vyložil význam vhodnosti času, zavedl závody v řečech a poskytl sofismata milovníkům slovních půtek. Myšlenku nechal stranou, držel se v rozmluvách jen slov, a tak vytvořil nyní obvyklý druh slovních sporů. Proto o něm také Timón říká:

„Prohnaný Prótagorás, jenž se dobře vyzná ve slovních sporech.“ (fr. 47 D.)

(52) διὰ ταύτην δὲ τὴν ἀρχὴν τοῦ συγγράμματος ἐξεβλήθη πρὸς ᾽Αθηναίων, καὶ τὰ βιβλία αὐτοῦ κατέκαυσαν ἐν τῇ ἀγορᾷ ὑπὸ κήρυκι ἀναλεξάμενοι παρ᾽ ἐκάστου τῶν κεκτημένων.

οὗτος πρῶτος μισθὸν εἰσεπράξατο μνᾶς ἑκατόν· καὶ πρῶτος μέρη χρόνου διώρισε καὶ καιροῦ δύναμιν ἐξέθετο καὶ λόγων ἀγῶνας ἐποίησατο καὶ σοφίσματα τοῖς πραγματολογοῦσι προσήγαγε· καὶ τὴν διάνοιαν ἀφείς πρὸς τοῦνομα διελέχθη καὶ τὸ νῦν ἐπιπόλαιον γένος τῶν ἐριστικῶν ἐγέννησεν· ἵνα καὶ Τίμων φησὶ περὶ αὐτοῦ·

᾽Πρωταγόρης τ᾽ ἐπίμεικτος ἐριζέμεναι εὖ εἰδώς᾽ (fr. 47 D.).

(53) Byl také první, kdo uvedl do pohybu sókratovský druh řeči. První také vyslovil Antisthenovo tvrzení, které se pokouší dokázat, že není možné odporovat, jak říká Platón v dialogu *Euthydémos* (286c). První také ukázal způsoby zpracování k daným námětům, jak tvrdí dialektik Artemidóros ve spise *Proti Chrýsippovi*. Dále první vynalezl onu podložku pod ramena, na které nosiči nosí břemena, jak praví Aristotelés ve spise *O výchově*; býval totiž nosičem otepí, jak kdesi uvádí i Epikúros [*List O potřebných věcech*]. Tak stoupl v ceně u Démokrita, který ho viděl svazovat dříví.

(53) οὗτος καὶ τὸ Σωκρατικὸν εἶδος τῶν λόγων πρῶτος ἐκίνησε. καὶ τὸν Ἄντισθένους λόγον τὸν πειρώμενον ἀποδεικνύειν, ὡς οὐκ ἔστιν ἀντιλέγειν, οὗτος πρῶτος διείλεκται, καθά φησι Πλάτων ἐν Εὐθυδήμῳ (286c). καὶ πρῶτος κατέδειξε τὰς πρὸς τὰς θέσεις ἐπιχειρήσεις, ὡς φησιν Ἄρτεμίδωρος ὁ διαλεκτικὸς ἐν τῷ Πρὸς Χρῦσιππον. καὶ πρῶτος τὴν καλουμένην τύλην, ἐφ' ἧς τὰ φορτία βαστάζουσιν, εὗρεν, ὡς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν τῷ Περὶ παιδείας (fr. 63 R.): φορμοφόρος γὰρ ἦν, ὡς καὶ Ἐπίκουρός πού φησι (68 A 9), καὶ τοῦτον τὸν τρόπον ἤρθη πρὸς Δημοκρίτου ξύλα δεδεκῶς ὀφθείς. διεῖλέ τε τὸν λόγον πρῶτος εἰς τέτταρα, εὐχολήν, ἐρώτησιν, ἀπόκρισιν, ἐντολήν·

(54) První též rozdělil řeč na čtyři druhy: přání, otázku, odpověď a rozkaz (jiní uvádějí rozdělení na sedm druhů: vyprávění, otázku, odpověď, rozkaz, oznámení, přání, zvolání) a nazval je základními tvary řeči. Alkidamás naproti tomu rozeznává tyto čtyři druhy řeči: tvrzení, popírání, otázku, oslovení.

Ze svých řečí předčítal nejprve *O bozích*, jejíž začátek jsme výše uvedli. Předčítal ji v Athénách v domě Eurípidově, nebo podle některých v domě Megakleidově, podle jiných v Lykeiu, přičemž mu svůj hlas propůjčil jeho žák Archegorás, syn Theodotův. Žaloval ho Pýthodóros, syn Polyzélův, jeden ze čtyř set /oligarchů/. Aristotelés však říká, že Euathlos. Zachované Prótagorovy knihy jsou tyto:

(54) (οἱ δέ, εἰς ἑπτὰ, διήγησιν, ἐρώτησιν, ἀπόκρισιν, ἐντολήν, ἀπαγγελίαν, εὐχολήν, κλησιν), οὐς καὶ πυθμένας εἶπε λόγων. Ἄλκιδάμας δὲ (fr. 8; O. A. II,

155b36) τέτταρας λόγους φησί, φάσιν, ἀπόφασιν, ἐρώτησιν, προσαγόρευσιν. πρῶτον δὲ τῶν λόγων ἑαυτοῦ ἀνέγνω τὸν Περὶ θεῶν, οὗ τὴν ἀρχὴν ἄνω παρεθέμεθα· ἀνέγνω δ' Ἀθήνησιν ἐν τῇ Εὐριπίδου οἰκίαι ἢ, ὡς τινες, ἐν τῇ Μεγακλείδου· ἄλλοι ἐν Λυκείῳ, μαθητοῦ τὴν φωνὴν αὐτῷ χρήσαντος Ἀρχαγόρου τοῦ Θεοδότου. κατηγορήσε δ' αὐτοῦ Πυθόδωρος Πολυζήλου, εἰς τῶν τετρακοσίων· Ἀριστοτέλης δ' Εὐαθλόν φησιν (fr. 67; cfr. B 6).

(55) *Eristické umění* [= *Umění slovních zápasů*], *O přestním zápase*, *O naukách*, *O ústavě*, *O ctižádosti*, *O zdatnostech*, *O návratu v počátek*, *O věcech v Hádu*, *O nesprávných činech lidí*, *Výklad o předpisech*, *Spor o honorář*, *Námítky* – dvě knihy. Toto jsou tedy jeho knihy.

Také Platón však o něm napsal dialog. Filochoros říká, že se s ním potopila loď, když plul na Sicílii, a že to potvrzuje Eurípidés v *Ixiónovi* (410/408 p5. n. 1.). Někteří tvrdí, že zemřel na cestě ve věku asi 90 let;

(55) ἔστι δὲ τὰ σωιζόμενα αὐτοῦ βιβλία τάδε· ... Τέχνη ἐριστικῶν, Περὶ πάλης, Περὶ τῶν μαθημάτων, Περὶ πολιτείας, Περὶ φιλοτιμίας, Περὶ ἀρετῶν, Περὶ τῆς ἐν ἀρχῇ καταστάσεως, Περὶ τῶν ἐν Ἔιδου, Περὶ τῶν οὐκ ὀρθῶς τοῖς ἀνθρώποις πρασσομένων, Προστακτικός, Δίκη ὑπὲρ μισθοῦ, Ἀντιλογιῶν αβ. καὶ ταῦτα μὲν αὐτῷ τὰ βιβλία.

γέγραφε δὲ καὶ Πλάτων εἰς αὐτὸν διάλογον. φησὶ δὲ Φιλόχορος (fr. 168; FHG I, 412) πλέοντος αὐτοῦ εἰς Σικελίαν τὴν ναῦν καταποντωθῆναι· καὶ τοῦτο αἰνίττεσθαι Εὐριπίδην ἐν τῷ Ἰξίονι (410/408 BC). ἔνιοι κατὰ τὴν ὁδὸν τελευτῆσαι αὐτόν, βίωσαντα ἔτη πρὸς τὰ ἐνενήκοντα.

(56) kdežto Apollodóros uvádí 70 let, z nichž prý 40 působil jako sofista, a v mužném věku že prý byl v 84. olympiádě (444/441 p5. n. 1.).

Je i náš epigram na něho. Zní takto:

O tobě, Prótagoro, též slyšel jsem zvěst, že jsi z Athén
prchaje na cestě skonal, maje již vysoký věk.
O tvém vyhnání rozhodlo Kekropa město; ty sice

z Pallady města jsi vyšel, z moci však Plútóna ne.

Vypravuje se, že kdysi žádal od svého žáka Euathla mzdu za vyučování. Když mu však tento řekl: „Vždyť jsem ještě nevyhrál žádnou při“, odpověděl mu: „Pokud zvítězím já, musíš mi zaplatit, protože jsem zvítězil já; vyhraješ-li ty, pak protože jsi zvítězil ty.“ (Viz B 6.)

Byl však i jiný Prótagorás, astronom, na něhož složil Euforión pohřební báseň (p. 31 Scheidweiler); a ještě třetí, stoický filosof.

(56) Ἀπολλόδωρος (F GrHist. 244 F 71; II, 1040) δέ φησιν ἑβδομήκοντα, σοφιστεῦσαι δὲ τεσσαράκοντα καὶ ἀκμάζειν κατὰ τὴν τετάρτην καὶ ὀγδοηκοστὴν Ὀλυμπιάδα (444/441 BC).

λέγεται δὲ ποτε αὐτὸν ἀπαιτοῦντα τὸν μισθὸν Εὐαθλον τὸν μαθητὴν ἐκείνου εἰπόντος ἄλλ' οὐδέπω νίκη νενίκηκα' εἰπεῖν ἄλλ' ἐγὼ μὲν ἂν νικήσω, ὅτι ἐγὼ ἐνίκησα, λαβεῖν με δεῖ· ἐὰν δὲ σύ, ὅτι σύ' (cfr. B 6).

γένονε δὲ καὶ ἄλλος Πρωταγόρας ἀστρολόγος, εἰς ὃν καὶ Εὐφορίων (p. 31 Scheidweiler) ἐπικήδειον ἔγραψε· καὶ τρίτος Στωικὸς φιλόσοφος.

A 2 = Filostratos, Vitae sophistarum I, 10, 1n.

Πρωταγόρας δὲ ὁ Ἀβδηρίτης σοφιστής [καὶ] Δημοκρίτου μὲν ἀκροατῆς οἴκοι ἐγένετο, ὠμίλησε δὲ καὶ τοῖς ἐκ Περσῶν μάγοις κατὰ τὴν Ξέρξου ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἔλασιν. πατὴρ γὰρ ἦν αὐτῷ Μαιάνδριος πλούτῳ κατεσκευασμένος παρὰ πολλοὺς τῶν ἐν τῇ Θράκῃ, δεξάμενος δὲ καὶ τὸν Ξέρξην οἰκίαι τε καὶ δώροις τὴν ξυνουσίαν τῶν μάγων τῷ παιδί παρ' αὐτοῦ εὔρετο. οὐ γὰρ παιδεύουσι τοὺς μὴ Πέρσας Πέρσαι μάγοι, ἦν μὴ ὁ βασιλεὺς ἐφῆι. (2) τὸ δὲ ἀπορεῖν φάσκειν, εἴτε εἰσὶ θεοὶ εἴτε οὐκ εἰσὶ, δοκεῖ μοι Πρωταγόρας ἐκ τῆς Περσικῆς παιδείσεως παρανομῆσαι· μάγοι γὰρ ἐπιθειάζουσι μὲν οἷς ἀφανῶς δρῶσι, τὴν δὲ ἐκ φανεροῦ δόξαν τοῦ θεοῦ καταλύουσιν οὐ βουλόμενοι δοκεῖν παρ' αὐτοῦ δύνασθαι. (3) διὰ μὲν δὴ τοῦτο πάσης γῆς ὑπὸ Ἀθηναίων ἠλάθη ὡς μὲν τινες, κριθεῖς, ὡς δὲ ἐνίοις δοκεῖ, ψήφου ἐπενεχθείσης μὴ κριθέντι. νήσους δὲ ἐξ ἠπείρων ἀμείβων καὶ τὰς

Ἀθηναίων τριήρεις φυλαττόμενος πάσαις θαλάτταις ἐνεσπαρμένος κατέδου πλέων ἐν ἀκατίῳ μικρῷ. (4) τὸ δὲ μισθοῦ διαλέγεσθαι πρῶτος εὔρε, πρῶτος δὲ παρέδωκεν Ἑλλησι, πρῶγμα οὐ μεμπτόν· ἃ γὰρ σὺν δαπάνῃ σπουδάζομεν, μᾶλλον ἀσπαζόμεθα τῶν προῖκα. γνοὺς δὲ τὸν Πρωταγόραν ὁ Πλάτων σεμνῶς μὲν ἐρμηγεύοντα, ἐνυπτιάζοντα δὲ τῇ σεμνότητι καὶ που καὶ μακρολογώτερον τοῦ συμμέτρου, τὴν ἰδέαν αὐτοῦ μύθῳ μακρῷ ἐχαράκτήρισεν.

A 3 = Hésychios, Onomatol. = Schol. Plat. de rep. 600c

Πρωταγόρας Ἀρτέμωνος Ἀβδηρίτης. οὗτος φοροτοβαστάκτης ἦν, ἐντυχῶν δὲ Δημοκρίτῳ ἐφιλοσόφησε καὶ ἐπὶ ῥητορείαν ἔσχε. καὶ πρῶτος λόγους ἐριστικούς εὔρε καὶ μισθὸν ἔπραξε τοὺς μαθητὰς μνᾶς ρ. διὸ καὶ ἐπεκλήθη Λόγος. τούτου μαθητὴς Ἰσοκράτης ὁ ῥήτωρ καὶ Πρόδικος ὁ Κεῖος. ἐκαύθη δὲ τὰ τούτου βιβλία ὑπ' Ἀθηναίων. εἶπε γάρ· ἴπερι θεῶν οὐκ ἔχω εἰδέναι οὔτε ὡς εἰσὶν οὔτε ὡς οὐκ εἰσὶν (B 4). ἔγραψε δὲ εἰς αὐτὸν ὁ Πλάτων διάλογον. πλείοντος δὲ αὐτοῦ εἰς Σικελίαν ἐτελεύτησε ναυαγῆσας ἐτῶν [ῶν] ἐνενήκοντα, σοφιστεύσας ἔτη τεσσαράκοντα.

A 4/1 = Eusebios, Chron. Hier.

Euripides ... clarus habetur et Protagoras sophista cuius libros decreto publico Athenienses combusserunt Ol. 84 (444/441 BC).

A 4/2 = Apuleius, Flor. 18

Protagoras qui sophista fuit longe multiscius et cum primis rhetoricae repertoribus perfacundus, Democriti physici civis aequaevus (inde ei suppeditata doctrina est), eum

Protagoran aiunt cum suo sibi discipulo Euathlo mercedem nimis uberem condicione temeraria pepigisse etc.

A 5 /1 = Platón, Protagoras 317b-318a

[Πρωταγόρας:] ἐγὼ οὖν τούτων τὴν ἐναντίαν ἅπασαν ὁδὸν ἐλήλυθα, καὶ ὁμολογῶ τε σοφιστὴς εἶναι καὶ παιδεύειν ἀνθρώπους ... 317c καίτοι πολλά γε ἔτη ἤδη εἰμι ἐν τῇ τέχνῃ· καὶ γὰρ καὶ τὰ ξύμπαντα πολλά μοί ἐστιν· οὐδενὸς ὅτου οὐ, πάντων ἂν ὑμῶν καθ' ἡλικίαν πατὴρ εἶην ... 318a ὦ νεανίσκε, ἔσται τοίνυν σοι, ἐὰν ἐμοὶ συνῆις, ἢ ἂν ἡμέραι ἐμοὶ συγγένηι, ἀπιέναι οἴκαδε βελτίονι γεγονότι καὶ ἐν τῇ ὑστεραίᾳ ταῦτ' ἀταῦτα· καὶ ἐκάστης ἡμέρας ἀεὶ ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι ... 318d οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι λωβῶνται τοὺς νέους· τὰς γὰρ τέχνας αὐτοὺς πεφευγότας ἄκοντας πάλιν αὖ ἄγοντες ἐμβάλλουσιν εἰς τέχνας, λογισμοὺς τε καὶ ἀστρονομίαν καὶ γεωμετρίαν καὶ μουσικὴν διδάσκοντες (καὶ ἅμα εἰς τὸν Ἴππιαν ἀπέβλεψεν), παρὰ δ' ἐμὲ ἀφικόμενος μαθήσεται οὐ περὶ ἄλλου τοῦ ἢ περὶ οὗ ἦκει. τὸ δὲ μάθημά ἐστιν εὐβουλία περὶ τῶν οἰκείων, ὅπως ἂν ἄριστα τὴν αὐτοῦ οἰκίαν διοικοῖ, καὶ περὶ τῶν τῆς πόλεως, ὅπως τὰ τῆς πόλεως δυνατώτατος ἂν εἶη καὶ πράττειν καὶ λέγειν ...

319a [Σωκράτης:] Δοκεῖς γὰρ μοι λέγειν τὴν πολιτικὴν τέχνην καὶ ὑπισχνεῖσθαι ποιεῖν ἄνδρας ἀγαθοὺς πολίτας. Αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτό ἐστιν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, τὸ ἐπάγγελμα ὃ ἐπαγγέλλομαι.

A 5 /2 = Platón, Protagoras 349a

σύ γ' ἀναφανδὸν σεαυτὸν ὑποκηρυξάμενος εἰς πάντας τοὺς Ἕλληνας σοφιστὴν ἐπονομάσας σεαυτὸν ἀπέφηνας παιδεύσεως καὶ ἀρετῆς διδάσκαλον, πρῶτος τούτου μισθὸν ἀξιώσας ἄρνησθαι.

A 6 = Platón, Protagoras 328b

διὰ ταῦτα καὶ τὸν τρόπον τῆς πράξεως τοῦ μισθοῦ τοιοῦτον πεποιήμαι· ἐπειδὴν γάρ τις παρ' ἐμοῦ μάθῃ, ἐὰν μὲν βούληται, ἀπέδωκεν ὁ ἐγὼ πρᾶττομαι ἀργύριον· ἐὰν δὲ μή, ἐλθὼν εἰς ἱερὸν ὁμόσας, ὅσου ἂν φῆι ἄξια εἶναι τὰ μαθήματα, τοσοῦτον κατέθηκε.

A 7 = Platón, Protagoras 329b

Πρωταγόρας δὲ ὅδε ἰκανὸς μὲν μακροὺς λόγους καὶ καλοὺς εἰπεῖν, ὡς αὐτὸ δηλοῖ, ἰκανὸς δὲ καὶ ἐρωτηθεὶς ἀποκρίνασθαι κατὰ βραχὺ καὶ ἐρόμενος περιμεῖναι τε καὶ ἀποδέξασθαι τὴν ἀπόκρισιν, ἃ ὀλίγοις ἐστὶ παρεσκευασμένα. (Cfr. 334d.)

A 8 = Platón, Meno 91d

οἶδα γὰρ ἄνδρα ἓνα Πρωταγόραν πλείω χρήματα κτησάμενον ἀπὸ ταύτης τῆς σοφίας ἢ Φειδίαν τε, ὃς οὕτως περιφανῶς καλὰ ἔργα ἠργάζετο, καὶ ἄλλους δέκα τῶν ἀνδριαντοποιῶν...

(91e) Πρωταγόρας δὲ ἄρα ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἐλάνθανεν διαφθείρων τοὺς συγγιγνομένους καὶ μοχθηροτέρους ἀποπέμπων ἢ παρελάμβανεν πλεῖν ἢ τετταράκοντα ἔτη. οἶμαι γὰρ αὐτὸν ἀποθανεῖν ἐγγὺς καὶ ἐβδομήκοντα ἔτη γεγονότα, τετταράκοντα δὲ ἐν τῇ τέχνῃ ὄντα. καὶ ἐν ἅπαντι τῷ χρόνῳ τούτῳ ἔτι εἰς τὴν ἡμέραν ταυτηνὴν εὐδοκιμῶν οὐδὲν πέπαυται.

A 9 = Platón, Hippias mai. 282de

ἀφικόμενος δέ ποτε εἰς Σικελίαν Πρωταγόρου αὐτόθι ἐπιδημοῦντος καὶ εὐδοκιμοῦντος καὶ πρεσβυτέρου ὄντος πολὺ νεώτερος ὢν...

A 10 = Plútarchos, Pericl. 36

πεντάθλου γάρ τινος ἀκοντίω πατάξαντος Ἐπίτιμον τὸν Φαρσάλιον ἀκουσίως καὶ κτείναντος, ἡμέραν ὅλην ἀναλῶσαι μετὰ Πρωταγόρου διαποροῦντα, πότερον τὸ ἀκόντιον ἢ τὸν βαλόντα μᾶλλον ἢ τοὺς ἀγωνοθέτας κατὰ τὸν ὀρθότατον λόγον αἰτίους χρῆ τοῦ πάθους ἡγεῖσθαι.

A 11 /1 = Athénaios, Deipnosophistae V, 218b (V, 59 Kaibel)

ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ ἐν τῷ Ἐπιπρόκῳ διάλογος μετὰ τὴν Ἰπποκράτους τελευτήν γενόμενος παρεληφότος ἤδη τὴν οὐσίαν Καλλίου, τοῦ Πρωταγόρου <μέμνηται> παραγεγονότος τὸ δεύτερον οὐ πολλαῖς πρότερον ἡμέραις (309D). ὁ δ' Ἰπποκράτης ἐπὶ μὲν Εὐθυδήμου ἄρχοντος (431 BC?) στρατηγῶν παρατέτακται μετὰ Νικίου πρὸς Ταναγραίους καὶ τοὺς παραβοηθοῦντας Βοιωτῶν καὶ τῇ μάχῃ νενίκηκε, τέθνηκε δὲ πρὸ τῆς ἐπ' Ἀλκαίου (421 BC) διδασκαλίας τῶν Εὐπόλιδος Κολάκων οὐ πολλῶι χρόνῳ κατὰ τὸ εἶκος ... ἐν οὖν τούτῳ τῷ δράματι Εὐπολις τὸν Πρωταγόραν ὡς ἐπιδημοῦντα εἰσάγει, Ἀμειψίας δ' ἐν τῷ Κόννῳ (I, 673 K.) δύο πρότερον ἔτεσιν διδαχθέντι (423 BC) οὐ καταριθμεῖ αὐτὸν ἐν τῷ τῶν φροντιστῶν χορῶι· δηλὸν οὖν ὡς μεταξὺ τούτων τῶν χρόνων παραγέγονεν. EI 505 Φ ἀλλὰ μὴν οὐ δύνανται Πάραλος καὶ Ξάνθιππος οἱ Περικλέους υἱοὶ τελευτήσαντος τῷ λοιμῶι Πρωταγόραι διαλέγεσθαι, ὅτε <τὸ> δεύτερον ἐπεδήμησε ταῖς Ἀθήναις, οἱ ἔτι πρότερον τελευτήσαντες.

A 11 /2 = Eustath., Od. 1547, 53

ἐμφαίνειν Εὐπολις λέγεται τὸν φυσικὸν Πρωταγόραν διακωμωιδῶν ἐν τῷ ᾧ ὅς ἀλαζονεύεται μὲν ἀλιτήριος περὶ τῶν μετεώρων, τὰ δὲ χαμᾶθεν ἐσθίει' (fr. 146 b Kock). cfr. fr. 147 ᾗ πίνειν γὰρ αὐτὸν [Καλλίας] Πρωταγόρας ἐκέλευ', ἵνα πρὸ τοῦ κυνὸς τὸν πνεύμον ἔκκλυστον φορῆι'.

A 12 = Sextos Empeirikos, Adversus math. IX, 55, 56

συμφέρεται δὲ τούτοις τοῖς ἀνδράσι καὶ Θεόδωρος ὁ ἄθεος καὶ κατὰ τινὰς Πρωταγόρας ὁ Ἀβδηρίτης ... ῥητῶς που γράψας· ᾗ περὶ δὲ θεῶν οὔτε εἰ εἰσὶν οὔθ' ὅποιοί τινές εἰσι δύναμαι λέγειν· πολλὰ γὰρ ἐστὶ τὰ κωλύοντά με' (B 4). παρ' ἣν αἰτίαν θάνατον αὐτοῦ καταψηφισαμένων τῶν Ἀθηναίων διαφυγῶν καὶ κατὰ θάλατταν πταίσας ἀπέθανεν. μέμνηται δὲ ταύτης τῆς ἱστορίας καὶ Τίμων ὁ Φλιάσιος ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν Σίλλων (fr. 5 D.) ταῦτα διεξερχόμενος·

ὥστε καὶ μετέπειτα σοφιστῶν
οὔτ' ἀλιγυγλώσσω οὔτ' ἀσκόπω οὔτ' ἀκυλίστω
Πρωταγόρη. ἔθελον δὲ τέφρην συγγράμματα θεῖναι,
ὅττι θεοὺς κατέγραψ' οὔτ' εἰδέναι οὔτε δύνασθαι
ὅποιοί τινές εἰσι καὶ οἱ τινες ἀθρήσασθαι,
πᾶσαν ἔχων φυλακὴν ἐπιεικείης. τὰ μὲν οὐ οἱ
χραίσμησ', ἀλλὰ φυγῆς ἐπεμαίετο, ὄφρα μὴ οὔτως
Σωκρατικὸν πίνων ψυχρὸν ποτὸν αἶδα δύη.

A 13 = Platón, Cratylus 385e

ὥσπερ Πρωταγόρας ἔλεγεν λέγων πάντων χρημάτων μέτρον εἶναι ἄνθρωπον (B 1), ὡς ἄρα οἶα μὲν ἂν ἐμοὶ φαίνηται τὰ πράγματα εἶναι, τοιαῦτα μὲν ἔστιν ἐμοί· οἶα δ' ἂν σοί, τοιαῦτα δὲ σοί.

A 14 = Sextos Empeirikos, Pyrrhoniae hypotyposes I, 216-219

(216) Prótagorás si však volí, že člověk je mírou všech věcí, jsoucích, že jsou, nejsoucích, že nejsou (B 1). Kritériu říká je míra, věcem zase (*pragmata*) říká *chrémata*. Jako kdyby říkal, že člověk je kritériem jsoucích věcí, že jsou, nejsoucích, že nejsou. Proto pokládá jevy za jedinečné pro každého.

(216) καὶ ὁ Πρωταγορας δὲ βούλεται πάντων χρημάτων εἶναι μέτρον τὸν ἄνθρωπον τῶν μὲν ὄντων ὡς ἔστιν, τῶν δὲ οὐκ ὄντων ὡς οὐκ ἔστιν (B 1), μέτρον μὲν λέγων τὸ κριτήριον, χρημάτων δὲ τῶν πραγμάτων, ὡς δυνάμει φάσκειν πάντων πραγμάτων κριτήριον εἶναι τὸν ἄνθρωπον, τῶν μὲν ὄντων ὡς ἔστιν, τῶν δὲ οὐκ ὄντων ὡς οὐκ ἔστιν. καὶ διὰ τοῦτο τίθησι τὰ φαινόμενα ἐκάστωι μόνα, καὶ οὕτως εἰσάγει τὸ πρὸς τι ...

(217) Prótagorás říká, že látka je plynoucí, a když plyne, tak nepřetržitě něco přichází za to, co odchází; a smyslové vnímání se přetváří a proměňuje se podle věku a dalších stavů těl.

(217) φησὶν οὖν ὁ ἀνὴρ τὴν ὕλην ῥευστὴν εἶναι, ῥεούσης δὲ αὐτῆς συνεχῶς προσθέσεις ἀντὶ τῶν ἀποφορήσεων γίνεσθαι καὶ τὰς αἰσθήσεις μετακοσμεῖσθαι τε καὶ ἀλλοιοῦσθαι παρὰ τε [τὰς] ἡλικίας καὶ παρὰ τὰς ἄλλας κατασκευὰς τῶν σωμάτων.

(218) Také říká, že důvody všech jevů jsou skryty v látce, takže látka, nakolik jde o ni samu, může být vším tím, co se všem jeví. Lidé se však chápou pokaždé něčeho jiného, podle svého rozdílného rozpoložení. (...)

(218) λέγει δὲ καὶ τοὺς λόγους πάντων τῶν φαινομένων ὑποκειῖσθαι ἐν τῇ ὕλει, ὡς δύνασθαι τὴν ὕλην ὅσον ἐφ' ἑαυτῇ πάντα εἶναι ὅσα πᾶσι φαίνεται. τοὺς δὲ ἀνθρώπους ἄλλοτε ἄλλων ἀντιλαμβάνεσθαι παρὰ τὰς διαφοροὺς αὐτῶν

διαθέσεις· τὸν μὲν γὰρ κατὰ φύσιν ἔχοντα ἐκεῖνα τῶν ἐν τῇ ὕλῃ καταλαμβάνειν ἅ τοῖς κατὰ φύσιν ἔχουσι φαίνεσθαι δύναται, τὸν δὲ παρὰ φύσιν ἅ τοῖς παρὰ φύσιν.

(219) καὶ ἤδη παρὰ τὰς ἡλικίας καὶ κατὰ τὸ ὑπνοῦν ἢ ἐγρηγορέναι καὶ καθ' ἕκαστον εἶδος τῶν διαθέσεων ὁ αὐτὸς λόγος. γίνεται τοίνυν κατ' αὐτὸν τῶν ὄντων κριτήριον ὁ ἄνθρωπος. πάντα γὰρ τὰ φαινόμενα τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἔστιν, τὰ δὲ μηδενὶ τῶν ἀνθρώπων φαινόμενα οὐδὲ ἔστιν. ὀρῶμεν οὖν ὅτι καὶ περὶ τοῦ τὴν ὕλην ῥευστὴν εἶναι καὶ περὶ τοῦ τοὺς λόγους τῶν φαινομένων πάντων ἐν αὐτῇ ὑποκεῖσθαι δογματίζει, ἀδήλων ὄντων καὶ ἡμῖν ἐφεκτῶν.

A 15 = Sextos Empirikos, *Adversus mathem.* VII, 389

πᾶσαν μὲν οὖν φαντασίαν οὐκ [ἄν] εἶποι τις ἀληθῆ διὰ τὴν περιτροπήν, καθὼς ὅτε Δημόκριτος καὶ ὁ Πλάτων (*Theaet.* 171a) ἀντιλέγοντες τῷ Πρωταγόρῃ ἐδίδασκον· εἰ γὰρ πᾶσα φαντασία ἐστὶν ἀληθής, καὶ τὸ μὴ πᾶσαν φαντασίαν εἶναι ἀληθῆ, κατὰ φαντασίαν ὑφιστάμενον, ἔσται ἀληθές, καὶ οὕτω τὸ πᾶσαν φαντασίαν εἶναι ἀληθῆ γενήσεται ψεῦδος.

A 16 = Hermiás, *Irris.* 9 (*Dox.* 653)

ἀλλ' ἐπὶ θάτερα Πρωταγορας ἐστηκὼς ἀνθέλκει με φάσκων· ὄρος καὶ κρίσις τῶν πραγμάτων ὁ ἄνθρωπος καὶ τὰ μὲν ὑποπίπτοντα ταῖς αἰσθήσεσιν ἔστι πράγματα, τὰ δὲ μὴ ὑποπίπτοντα οὐκ ἔστιν ἐν τοῖς εἶδεσι τῆς οὐσίας.

A 17 = Aristotelés, *Metaphysica* IX, 3; 1046b 29

Někteří, například Megařané, však tvrdí, že možnost je pouze tam, kde je skutečná činnost, avšak že tam, kde činnost není, není a ni možnost. Tak prý ten, kdo nestaví, nemá schopnost stavět, ale má ji pouze stavitel, když staví, a stejně tomu prý je i u všeho ostatního. Není však těžké pochopit, jaké nesrovnalosti to přináší. Je totiž jasné, že by nikdo nebyl stavitelem, pokud zrovna nestaví. Být stavitelem přece znamená být schopen stavět, a podobně u ostatních umění. Je-li ovšem nemožné mít taková umění bez toho, že by se je člověk někdy naučil a osvojil si je, a je-li rovněž nemožné je již nemít, aniž je člověk někdy pozbyl, ať už zapomenutím, nějakým zásahem nebo časem - vždyť taková věc přece nemůže zaniknout, neboť je stále -, pak nebude stavitel mít své umění, jakmile ustane v činnosti? A jak ho zase nabude, bude-li hned nato stavět?

εἰσὶ δὲ τινες οἱ φασιν, οἷον οἱ Μεγαρικοί, ὅταν ἐνεργῆι μόνον δύνασθαι, ὅταν δὲ μὴ ἐνεργῆι, οὐ δύνασθαι, οἷον τὸν μὴ οἰκοδομοῦντα οὐ δύνασθαι οἰκοδομεῖν, ἀλλὰ τὸν οἰκοδομοῦντα, ὅταν οἰκοδομῆι· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. οἷς τὰ συμβαίνοντα ἄτοπα οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν. δῆλον γάρ, ὅτι οὐτ' οἰκοδόμος ἔσται, ἐὰν μὴ οἰκοδομῆι· τὸ γὰρ οἰκοδόμῳ εἶναι τὸ δυνατῶι εἶναί ἐστιν οἰκοδομεῖν ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν. εἰ οὖν ἀδύνατον τὰς τοιαύτας ἔχειν τέχνας μὴ μανθάνοντά ποτε καὶ λαβόντα, καὶ μὴ ἔχειν (1047a) μὴ ἀποβαλόντα ποτέ (ἢ γὰρ λήθῃ ἢ πάθει τινὶ ἢ χρόνῳ· οὐ γὰρ δὴ τοῦ γε πράγματος φθαρέντος· ἀεὶ γὰρ ἐστιν), ὅταν παύσῃται, οὐχ ἕξει τὴν τέχνην, πάλιν δ' εὐθύς οἰκοδομήσει πῶς λαβών;

A s neživými je tomu stejně. Nebylo by totiž nic chladného ani teplého, nic sladkého a ani vůbec nic smyslově vnímatelného, pokud by to zrovna nebylo vnímáno. Souhlasilo by to ovšem s tím, co říká Prótágorás. Nikdo by neměl ani smyslové vnímání, pokud by nic skutečně nevnímal.

καὶ τὰ ἄψυχα δὴ ὁμοίως· οὐτε γὰρ ψυχρὸν οὐτε θερμὸν οὐτε γλυκὸν οὐτε ὄλως αἰσθητὸν οὐθέν ἐσται μὴ αἰσθανομένων· ὥστε τὸν Πρωταγόρου λόγον

συμβήσεται λέγειν αὐτοῖς. ἀλλὰ μὴν οὐδ' αἰσθησιν ἕξει οὐδέν, ἐὰν μὴ αἰσθάνηται μηδ' ἐνεργῆι.

A 18 = Tertullianus, De anima 15

etiam Protagoras, etiam Apollodorus, etiam Chrysippus haec sapiunt.

A 19 /1 = Platón, Euthydemus 286bc

οὐ γάρ τοι ἀλλὰ τοῦτόν γε τὸν λόγον ὅτι οὐκ ἔστιν ἀντιλέγειν πολλῶν δὴ καὶ πολλακίς ἀκηκοὼς ἀεὶ θαυμάζω. καὶ γὰρ οἱ ἀμφὶ Πρωταγόραν σφόδρα ἐχρῶντο αὐτῶι καὶ οἱ ἔτι παλαιότεροι (cfr. 22 A 7): ἐμοὶ δὲ ἀεὶ θαυμαστός τις δοκεῖ εἶναι καὶ τούς τε ἄλλους ἀνατρέπων καὶ αὐτὸς αὐτόν.

A 19 /2 = Aristotelés, Metaphysica III, 4; 1007b 18

Dále, pokud by všechna protikladná tvrzení o téže věci byla zároveň pravdivá, bylo by zřejmě všechno jedno. Tatáž věc by byla trojveslicí, zdí i člověkem, pokud lze o každé věci něco buď tvrdit, nebo to popírat, jak nutně říkají přívrženci Prótagorovy nauky. Neboť jestliže se někomu člověk nezdá být trojveslicí, zřejmě trojveslicí není. A přece jí (prý) zase je, pokud je pravdivé protikladné tvrzení (*antifasis*).

ἔτι εἰ ἀληθεῖς αἱ ἀντιφάσεις ἅμα κατὰ τοῦ αὐτοῦ πᾶσαι, δῆλον ὡς ἅπαντα ἔσται ἔν. ἔσται γὰρ τὸ αὐτὸ καὶ τριήρης καὶ τοῖχος καὶ ἄνθρωπος, εἰ κατὰ παντός τι ἢ καταφῆσαι ἢ ἀποφῆσαι ἐνδέχεται, καθάπερ ἀνάγκη τοῖς τὸν Πρωταγόρου λέγουσι λόγον. εἰ γὰρ τῶι δοκεῖ μὴ εἶναι τριήρης ὁ ἄνθρωπος, δῆλον ὅτι οὐκ ἔστι τριήρης· ὥστε καὶ ἔστιν, εἶπερ ἡ ἀντίφασις ἀληθής.

A 19 /3 = Aristotelés, *Metaphysica* XI, 6; 1062b 13

(Prótagorás) svým výrokem, že člověk je mírou všech věcí, neříkal nic jiného než že to, co se každému zdá, je spolehlivé. Je-li tomu tak, vyplývá z toho, že totéž je i není, je špatné i dobré; že všechna protikladná tvrzení jsou pravdivá, protože se často jednomu něco jeví být krásné, kdežto druhému zase opačné; vždyť to, co se každému jeví, je mírou.

ἐκεῖνος ἔφη πάντων εἶναι χρημάτων μέτρον ἄνθρωπον, οὐδὲν ἕτερον λέγων ἢ τὸ δοκοῦν ἑκάστῳ τοῦτο καὶ εἶναι παγίως· τούτου δὲ γιγνομένου τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἶναι καὶ μὴ εἶναι, καὶ κακὸν καὶ ἀγαθὸν εἶναι, καὶ τᾶλλα τὰ κατὰ τὰς ἀντικειμένας λεγόμενα φάσεις, διὰ τὸ πολλάκις τοισδὶ μὲν φαίνεσθαι τόδε εἶναι καλὸν τοισδὶ δὲ τοῦναντίον, μέτρον δ' εἶναι τὸ φαινόμενον ἑκάστῳ.

A 20 /1 = Kléméns Alex., *Stromata* VI, 65, 1

Řekové po vzoru Prótagory tvrdí, že pro každý argument lze nalézt protiargument.

Ἑλληνές φασι Πρωταγόρου προκατάρξαντος παντὶ λόγῳ λόγον ἀντικεῖσθαι.

A 20 /2 = Seneca, *Ep.* 88, 43

Protagoras ait de omni re in utramque partem disputari posse ex aequo et de hac ipsa, an omnis res in utramque partem disputabilis sit.

A 21 /1 = Aristotelés, *Rhetorica* II, 24; 1402a 23 (př. A. Kříž)

Sem náleží i obrat „slabší věc (důvod, *logos*) učiniti silnější“ (B 6b) a z tohoto hlediska byla oprávněna nevole lidí nad Prótagorovou vychloubačnou vyhláškou. Neboť je to klam a nikoli

pravda, nýbrž jenom zdání pravdy, a není předmětem žádné opravdové vědy, nýbrž užívá se toho pouze v rétorice a eristice.

καὶ τὸ τὸν ἦττω δὲ λόγον κρείττω ποιεῖν (B 6 b) τοῦτ' ἐστίν. καὶ ἐντεῦθεν δικαίως ἐδυσχέρανον οἱ ἄνθρωποι τὸ Πρωταγόρου ἐπάγγελμα· ψεῦδός τε γὰρ ἐστὶν καὶ οὐκ ἀληθές ἀλλὰ φαινόμενον εἰκός, καὶ ἐν οὐδεμιᾷ τέχνῃ ἀλλ' ἐν ῥητορικῇ καὶ ἐριστικῇ.

A 21 /2 = Stefanos Byz. s. v. Ἰαβδηρα

Πρωταγορας, ὃν Εὐδοξος (fr. 4 Gisinger Stoicea VI, 78) ἱστορεῖ τὸν ἦσσω καὶ κρείσσω λόγον πεποικέναι καὶ τοὺς μαθητὰς δεδιδαχέναι τὸν αὐτὸν ψέγειν καὶ ἐπαινεῖν.

A 21a = Platón, Theaetetus 166d

ἐγὼ γὰρ φημι μὲν τὴν ἀλήθειαν ἔχειν ὡς γέγραφα· μέτρον γὰρ ἕκαστον ἡμῶν εἶναι τῶν τε ὄντων καὶ μὴ, μυρίον μέντοι διαφέρειν ἕτερον ἐτέρου αὐτῶι τούτῳ, ὅτι τῶι μὲν ἄλλα ἔστι τε καὶ φαίνεται, τῶι δὲ ἄλλα. καὶ σοφίαν καὶ σοφὸν ἄνδρα πολλοῦ δέω τὸ μὴ φάναι εἶναι, ἀλλ' αὐτὸν τοῦτον καὶ λέγω σοφόν, ὃς ἂν τινι ἡμῶν, ὧι φαίνεται καὶ ἔστι κακά, μεταβάλλων ποιήσῃ ἀγαθὰ φαίνεσθαί τε καὶ εἶναι.

167b ἀλλ' οἶμαι πονηρᾶς ψυχῆς ἔξει δοξάζοντα συγγενῇ ἑαυτῆς χρηστή (sc. ἔξις) ἐποίησε δοξάσαι ἕτερα τοιαῦτα, ἃ δὴ τινες (τὰ φαντάσματα) ὑπὸ ἀπειρίας ἀληθῆ καλοῦσιν, ἐγὼ δὲ βελτίω μὲν τὰ ἕτερα τῶν ἐτέρων, ἀληθέστερα δὲ οὐδέν. καὶ τοὺς σοφοὺς ... κατὰ μὲν σώματα ἰατροὺς λέγω, κατὰ δὲ φυτὰ γεωργούς. φημι γὰρ καὶ τούτους τοῖς φυτοῖς ἀντὶ πονηρῶν αἰσθήσεων, ὅταν τι αὐτῶν ἀσθενῇ, χρηστὰς καὶ ὑγιεινὰς αἰσθήσεις τε καὶ ἀληθεῖς ἐμποιεῖν, τοὺς δὲ γε σοφοὺς τε καὶ

ἀγαθοὺς ῥήτορας ταῖς πόλεσι τὰ χρηστὰ ἀντὶ τῶν πονηρῶν δίκαια δοκεῖν εἶναι ποιεῖν. ἐπεὶ οἶά γ' ἂν ἐκάστη πόλει δίκαια καὶ καλὰ δοκῆι, ταῦτα καὶ εἶναι αὐτῆι, ἕως ἂν αὐτὰ νομίζηι. ἀλλ' ὁ σοφὸς ἀντὶ πονηρῶν ὄντων αὐτοῖς ἐκάστων χρηστὰ ἐποίησεν εἶναι καὶ δοκεῖν. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ὁ σοφιστῆς τοὺς παιδευομένους οὕτω δυνάμενος παιδαγωγεῖν σοφός τε καὶ ἄξιος πολλῶν χρημάτων τοῖς παιδευθεῖσιν. καὶ οὕτω σοφώτεροί τε εἰσιν ἕτεροι ἐτέρων καὶ οὐδεὶς ψευδῆ δοξάζει, καὶ σοί, ἔάν τε βούληι ἔάν τε μή, ἀνεκτέον ὄντι μέτρῳ· σῶίζεται γὰρ ἐν τούτοις ὁ λόγος οὗτος.

A 22 = Platón, Protagoras 333d

ἄρ' οὖν ... ταῦτ' ἐστὶν ἀγαθὰ, ἃ ἐστὶν ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις;

Ἦ καὶ ναὶ μὰ Δί', ἔφη [Πρωταγόρας], κἂν μὴ τοῖς ἀνθρώποις ὠφέλιμα ᾦ, ἔγωγε καλῶ ἀγαθὰ.

334a πότερον ... λέγεις, ὦ Πρωταγόρα, ἃ μηδενὶ ἀνθρώπων ὠφέλιμά ἐστιν, ἢ ἃ μηδὲ τὸ παράπαν ὠφέλιμα; καὶ τὰ τοιαῦτα σὺ ἀγαθὰ καλεῖς;

Ἦ οὐδαμῶς, ἔφη· ἀλλ' ἔγωγε πολλὰ οἶδ' ἃ ἀνθρώποις μὲν ἀνωφελῆ ἐστί, καὶ σιτία καὶ ποτὰ καὶ φάρμακα καὶ ἄλλα μυρία, τὰ δὲ γε ὠφέλιμα· τὰ δὲ ἀνθρώποις μὲν οὐδέτερα, ἵπποις δέ...

A 23 /1 = Platón, Theaetetus 162d

ὦ γενναῖοι παῖδές τε καὶ γέροντες, δημηγορεῖτε συγκαθεζόμενοι θεοὺς τε εἰς τὸ μέσον ἄγοντες, οὓς ἐγὼ ἔκ τε τοῦ λέγειν καὶ τοῦ γράφειν περὶ αὐτῶν, ὥς εἰσὶν ἢ ὥς οὐκ εἰσὶν, ἐξαιρῶ.

A 23 /2 = Cicero, De natura deorum I, 24, 63

Abderites quidem Protagoras ... sophistes temporibus illis vel maximus, cum in principio libri sic posuisset 'de divis neque ut sint neque ut non sint habeo dicere', Atheniensium iussu urbe atque agro est exterminatus librique eius in contione combusti.

A 23 /3 = Cicero, De natura deorum I, 12, 29 (Dox. 535)

nec vero Protagoras, qui sese negat omnino de deis habere quod liqueat, sint non sint qualesue sint, quicquam videtur de natura deorum suspicari.

A 23 /4 = Filodémos, De pietate c. 22; p. 89 G.

ἢ τοὺς ἄγνωστον εἶ τινές εἰσι θεοὶ λέγοντας ἢ ποῖοί τινές εἰσιν.

A 23 /5 = Diogenés z Oinoandy fr. 12; c. 2, 1; p. 19 William

Πρωταγορας δὲ ὁ Ἀβδηρείτης τῆι μὲν δυνάμει τὴν αὐτὴν ἤνεγκε Διαγόραι δόξαν, ταῖς λέξεσιν δὲ ἑτέραις ἐχρήσατο, ὡς τὸ λείαν ἰταμὸν αὐτῆς ἐκφευξούμενος. ἔφησε γὰρ μὴ εἰδέναί, εἰ θεοὶ εἰσίν· τοῦτο δ' ἐστὶν τὸ αὐτὸ τῶι λέγειν εἰδέναί ὅτι μὴ εἰσίν.

A 24 = Platón, Cratylus 391b-c

εἰσὶ δὲ οὗτοι οἱ σοφισταί, οἷσπερ καὶ ὁ ἀδελφός σου Καλλίας πολλὰ τελέσας χρήματα σοφὸς δοκεῖ εἶναι. ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἐγκρατής εἶ τῶν πατρώων, λιπαρεῖν χρὴ τὸν ἀδελφὸν καὶ δεῖσθαι αὐτοῦ διδάξαι σε τὴν ὀρθότητα [τῶν ὀνομάτων] περὶ τῶν τοιούτων ἣν ἔμαθεν παρὰ Πρωταγόρου.

Ἄτοπος μεντὰν εἶη μου, ὦ Σώκρατες, ἢ δέησις, εἰ τὴν μὲν Ἀλήθειαν τὴν Πρωταγόρου ὅλως οὐκ ἀποδέχομαι, τὰ δὲ τῆι τοιαύτηι ἀληθείαι ῥηθέντα ἀγαπώην ὡς τοῦ ἄξια.

A 25 /1 = Platón, Protagoras 339a

ἡγοῦμαι ... ἀνδρὶ παιδείας μέγιστον μέρος εἶναι περὶ ἐπῶν δεινὸν εἶναι· ἔστιν δὲ τοῦτο τὰ ὑπὸ τῶν ποιητῶν λεγόμενα οἷόν τ' εἶναι συνιέναι ἅ τε ὀρθῶς πεποιήται καὶ ἅ μὴ, καὶ ἐπίστασθαι διελεῖν τε καὶ ἐρωτώμενον λόγον δοῦναι.

A 25 /2 = Gnomologium Vaticanum 743 ed. Sternbach n. 468

Πρωταγορας ἐποποιουῦ τινος αὐτὸν βλασφημοῦντος ἐπὶ τῷ μὴ ἀποδέχεσθαι τὰ ποιήματα αὐτοῦ ὦ τᾶν, ἔφη, κρεῖττόν μοι ἔστι κακῶς ἀκούειν ὑπὸ σοῦ ἢ τῶν σῶν ποιημάτων ἀκούειν'.

A 26 = Platón, Phaedrus 266d

προοίμιον μὲν οἶμαι πρῶτον ὡς δεῖ τοῦ λόγου λέγεσθαι ἐν ἀρχῇ· ταῦτα λέγεις [ἢ γάρ;] τὰ κομψὰ τῆς τέχνης;

Ναί.

Δεύτερον δὲ δὴ διήγησίν τινα μαρτυρίας τ' ἐπ' αὐτῇ, τρίτον τεκμήρια, τέταρτον εἰκότα· καὶ πίστῳσιν οἶμαι καὶ ἐπιπίστῳσιν λέγειν τόν γε βέλτιστον

λογοδαίδαλον Βυζάντιον ἄνδρα.

Τὸν χρηστὸν λέγεις Θεόδωρον; (cfr. 82 A 30)

Τί μὴν;

καὶ ἔλεγχόν γε καὶ ἐπεξέλεγχον ὡς ποιητέον ἐν κατηγορίαι τε καὶ ἀπολογίαί. τὸν δὲ κάλλιστον Πάριον Εὐήνων (PLG II, 269 B.; ALG I, 78 D.) ἐς μέσον οὐκ ἄγομεν, ὃς ὑποδήλωσιν τε πρῶτος ἠῦρεν καὶ παρεπαίνους;

οἱ δ' αὐτὸν καὶ παραψόγους φασὶν ἐν μέτρῳ λέγειν μνήμης χάριν· σοφὸς γὰρ ἀνήρ. Τεισίαν (82 A 7; 85 A 2) δὲ Γοργίαν τε ἐάσομεν εὐδελν, οἱ πρὸ τῶν ἀληθῶν τὰ εἰκότα εἶδον ὡς τιμητέα μᾶλλον, τὰ τε αὖ σμικρὰ μεγάλα καὶ τὰ μεγάλα σμικρὰ φαίνεσθαι ποιούσιν διὰ ῥώμην λόγου, καινὰ τε ἀρχαίως τὰ τ' ἐναντία καινῶς, συντομίαν τε λόγων καὶ ἄπειρα μήκη περὶ πάντων ἀνηῦρον; ταῦτα δὲ ἀκούων ποτέ μου Πρόδικος (84 A 20) ἐγέλασεν, καὶ μόνος αὐτὸς ἠῦρηκένας ἔφη ὧν δεῖ λόγων τέχνην· δεῖν δὲ οὔτε μακρῶν οὔτε βραχέων ἀλλὰ μετρίων.

Σοφώτατά γε, ὦ Πρόδικε.

Ἴππίαν (86 A 12) δὲ οὐ λέγομεν;

οἶμαι γὰρ ἂν σύμψηφον αὐτῶι καὶ τὸν Ἥλεῖον γενέσθαι.

Τί δ' οὐ;

Τὰ δὲ Πώλου πῶς φράσωμεν αὖ μουσεῖα λόγων, ὡς διπλασιολογίαν καὶ γνωμολογίαν καὶ εἰκονολογίαν, ὀνομάτων τε Λικυμνιείων, ἃ ἐκείνῳ ἐδωρήσατο πρὸς ποίησιν εὐεπείας;

Πρωταγόρεια δέ, ὦ Σώκρατες, οὐκ ἦν μέντοι τοιαῦτ' ἄττα;

Ἵρθοπέπια γέ τις, ὦ παῖ, καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ καλά. τῶν γε μὴν οἰκτρογῶων ἐπὶ γῆρας καὶ πενίαν ἐλκομένων λόγων κεκρατηκένας τέχνηι μοι φαίνεται τὸ τοῦ Χαλκηδονίου (Thrasymachos) σθένος, ὀργίσαι τε αὖ πολλοὺς ἅμα δεινὸς ἀνήρ· γέγονεν καὶ πάλιν ὠργισμένοις ἐπαίδων κηλεῖν, ὡς ἔφη· διαβάλλειν τε καὶ ἀπολύσασθαι διαβολὰς ὅθεν δὴ κράτιστος. τὸ δὲ δὴ τέλος τῶν λόγων κοινῆι πᾶσιν ἔοικεν συνδεδογμένον εἶναι, ὧι τινὲς μὲν ἐπάνοδον, ἄλλοι δ' ἄλλο τίθενται ὄνομα.

Čtvrtým požadavkem konečně jest, že se dbá rozlišení slov podle rodu na mužský, ženský a věcný, jak to činil Prótagoras, neboť i ty je třeba označit správně.

τέταρτον, ὡς Πρωταγορας τὰ γένη τῶν ὀνομάτων διήρει, ἄρρενα καὶ θήλεα καὶ σκεύη.

A 28 = Aristotelés, De sophisticis elench. 14; 173b 17

(σολοικισμός) ἔστι δὲ τοῦτο καὶ ποιεῖν καὶ μὴ ποιῶντα φαίνεσθαι καὶ ποιῶντα μὴ δοκεῖν, καθάπερ ὁ Πρωταγορας ἔλεγεν, εἰ ὁ μῆνις καὶ ὁ πῆληξ ἄρρεν ἐστίν· ὁ μὲν γὰρ λέγων 'οὐλομένην' σολοικίζει μὲν κατ' ἐκείνον, οὐ φαίνεται δὲ τοῖς ἄλλοις, ὁ δὲ 'οὐλόμενον' φαίνεται μὲν, ἀλλ' οὐ σολοικίζει.

A 29 = Aristotelés, Poetica 19; 1456b 15

τί γὰρ ἂν τις ὑπολάβοι ἡμαρτηῆσθαι ἅ Πρωταγορας ἐπιτιμαῖ ὅτι εὐχεσθαι οἰόμενος ἐπιτάττει εἰπὼν 'μῆνιν ἄειδε θεά'; τὸ γὰρ κελεῦσαι, φησί, ποιεῖν τι ἢ μὴ, ἐπίταξις ἐστίν.

A 30 = Ammon. Schol. Homer. (Grenfell–Hunt Oxyrh. Pap. II p. 68) col. XII, 20; F 240

Πρωταγορας φησὶν πρὸς τὸ διαλαβεῖν τὴν μάχην τὸ ἐπεισόδιον γεγονέναι τὸ ἐξῆς τῆς Ξάνθου καὶ θνητοῦ μάχης ἴν' εἰς τὴν θεομαχίαν μεταβῆι, τάχα δὲ ἵνα καὶ τὸν Ἀχιλλέα αὐξήσῃ καὶ προκατα (?) τῶν η..... τοῖς κινδύνοις τωι ησ.....ς καταλαμβάνοντα τα..... ἐπ)ήδα δὲ οὐκ ἐν τῶι ρείθρωι ἔτι ἀλλ' ἐν τῶι πεδίωι.